

af hvilke den, som tog høieste Præmie var meget simpel; den havde ingen bevægelige Sold, men overordentlig stærk Bindfang samt lang Bei for Sæden at gaae og paa hvilken den stilles i meer og mindre strid Sæd og Affald. — Dstepresser vare omtrent af samme Slags, som de gamle i Danmark og Sverrig. Endelig vare der endnu mange andre Ting, men som kun vare tilgængelige for Dommerne.

Her i Skotland er ikke billigt at leve; jeg skal for 3 Maaneders Ophold betale 25 £; jeg troer ogsaa at jeg efter den Tid forandrer mit Ophold.

Nogle Rodvæxter, betragtede som vigtige Surrogater for Kartofler.

(Efter det Engelske.)

I.

Mangold-Roen.

Den store Betydning af Foder-Væxters Dyrkning er saa almindelig anerkjendt, især blandt Skotlands Agerdyrkere, at der ikke behøves noget videre Vidnesbyrd til Gavn for samme; men eftersom disse Væxters Fortrin ere saa vel bekjendte og de ligesom danne Grundlaget for det hele skotske Agerdyrkningsystem, vil man vistnok ogsaa indrømme, at Indførelsen af andre Planter, henhørende til denne Klasse, næst Kartofler og Turnips, er af største Vigtighed. Dette vil da vel især være Tilfældet, naar de Planter, hvorpaa Dymærksom-

heden søges henvendt, ere ligesaa lette at dyrke, og have ligesaa gode, om ikke fuldkomnere Egenstaber end andre, der henhøre til samme Klasse. Sikkert fortjener derfor Mangoldroen eller Markroen i denne Henseende at udpeges som anbefalelsesværdig for et velindrettet Agerbrug. Den er en mindre Art Kunkelroe; Jorden forberedes dertil paa samme Maade som til Turnips, nemlig ved i det tidlige Efteraar at ploies dybt og i Foraaret atter ploies og harves saa hyppigt, at den smuldres saameget som muligt. Der anvendes den bedst mulige Gjødning, især den, som er vel gjæret ved flere Gange at være vendt i Dyngen, og bruges paa samme Maade som ved den svenske Turnips. Beenstøv er særdeles brugbart i denne Henseende, og et ringere Quantum Beenstøv er tilstrækkelig ved Markroen fremfor ved Turnips; det opløses med god Virkning i Svovlsyre. Guano er ligesaa anvendelig, men maastee allervigtigst almindelig Salt. Den Kjendsgjerning er tilfældigviis opdaget derved, at man anvendte en Blanding af Salt og Kalk paa et Stykke Jord, der var forberedt til Markroen, ikke i den ligefremme Hensigt derved at gavne Planten, men i det Haab derved at ødelægge en Slags Markorme, som gnavede paa de forskjellige Planter, hvorved imidlertid dette Stykke Land særdeles frugtbar gjordes, hvilket var saameget mere ioinesfaldende naar man dermed sammenlignede et Stykke Land af langt bedre Bonitet og særdeles godt gjødet, men uden Salt. Den kemiske Undersøgelse af Markroen har ogsaa siden godtgjort, hvorfor Brugen af Salt paa Marker, der benyttes til denne Roe, er den særdeles tjenlig.

Der gives forskjellige Arter af Markroer, lange røde, gule runde, og røde runde. Den første Slags trives bedst i dyb Muldjord; de runde Arter paa de lettere Marker, men den gule runde bør vistnok foretrakkes alle Andre, efter som den er meest stiftet for ethvert Slags Jordbund. Naar man kjøber Frø, bør man vogte sig for at man ikke saaer det almindelige Have-Roefrø istedetfor de større Mark-Arters. Sukker-Roen er ogsaa en Slags af den almindelige Markroer. Frøet indeholdes i en grov Skal, og for at fremstynde dets Spiring, er det nødvendigt at væde det idetmindste 48 Timer før det saaes; thi dersom dette forsømmes, vil Frøet ligge betydelig længere i Jorden før det spirer, især dersom Marken er tør, og de unge Planter komme da til meget forskjellig Tid op; man saaer bedst i de første Uger af Mai. Planterne ere særdeles godt stiftede til at lade sig omplante, men de, som dertil skulle anvendes, bør optages med Haanden og udplantes med fugtigt Veir i store Plantehuller, hvori man kommer en smule Gjødning, helst Guano; men især bør man sørge for at Rødderne komme lige ned og ikke paa nogen Maade snoes. Markroen vorer i Begyndelsen meget langsomt, men naar man har hakket omkring den, skyder den gjerne hurtig frem og man behøver saaledes aldeles ikke at være bekymret, fordi de unge Planter i Begyndelsen tegne saa ringe. Det er et stort Gode ved denne Plante, at den ikke som andre i de første Stadier af sin Væxt angribes af Insekter som Turnips, og den eneste Fjende man i saa Henseende har at stride med er det hurtig vorende Ufrugt, men

dette kan man fue ved Hafften. Nogle have for Skif at afplukke de nederste Blade paa Planten i Høst for dermed at føde Kvæg og Sviin, hvilket derfor sædvanligt anbefales; men man vil da finde at Vægten af Røen er betydelig formindsket, hvorfor denne Raade at behandle samme paa bør fordømmes og snarere tilraades, at lade Bladene blive siddende ved Røen indtil den tages op. Eftersom denne Rodfrugt mindre taaler Kulden end den svenske Røe, bør man endelig optage og gjemme den før Kulde eller Frost indfinder sig. I October og November bør man derfor være opmærksom paa samme. Og den første Ting er at afvride alle Blade, thi bruger man Kniven, kunne klodsede og skjodesløse Folk let saare Roden, og er dette skeet, raadner den saare let. Man gjemmer dem bedst mod Nord siden og Dyrgerne af samme bør være 5 à 6 Fod i Grundvold, saaledes at de ydre Rader bygges regelmæssig i Beiret, som en Tørvestak, hvorimod Røerne i den indre Kreds løselig kastes sammen; Dyrngen bliver saaledes efterhaanden spids som en Top og omtrent 5 Fod høi; den tildækkes ikke med Jord, men forsynes vel med Tag og Reeb. Den kan saaledes holde sig godt Vinteren over, og efterseer man den da om Foraaret, plukker de unge Spirer af, ombygger Dyrngen, har nu og da Tilsyn med den, kan man hele Sommeren igjennem have Forraad af Markrøer. Bladene kan man give til Ungkvæg eller Malkesvæer; har man rigeligt af andet Foder, spreder man dem paa Marken og pløier dem ned. Giver man Dyrget saavel Blade som Røe i stor Mængde, virker det stærkt afførende paa samme, især i

Begyndelsen, men lidt Opmærksomhed i saa Henseende af Røgteren og en Smule godt Straa eller Hø tillige forebygger denne Virkning. Især i den Tid da Roerne tages op af Jorden vil man finde at de ere en ligesaa god Foder-Plante som Hvede eller Kartoffel.

Som Foder for Malketøer, Fedeqvæg og Grise er denne Røe af betydelig Værd. Den tildeler Melken en aldeles ikke ubehagelig Smag, saaledes som det er Tilfældet med Turnips, og Melken bliver til samme Tid af en meget god Dvalitet. Erfaring har noksom godtgjort, hvor vel skikket den er til Fødning, og det er ligesaa afgjort, at denne Røe overgaaer ikke blot den svenske Røe i Vægt, men den indeholder tillige et langt større Qvantum Næringsstof end man nogenstunde kan vente af den svenske Røe paa et lige Areal. Gives den til Grise bør den først koges, og føies man da nogle Bønner til, frembringes saa god en Skinke som ved nogetsomhelst andet Fedemiddel. Men den Bødske, som erholdes ved Røgning bør tillige gives som Føde, thi den indeholder betydeligt Sukkerstof og er saaledes af stor Værd. Nogle anbefale ogsaa meget dens Brug tilligemed Hvede og Bygmeel ved Brødbagning; men det er især som et Fedemiddel for vore Huusdyr at vi bør betragte den som vigtig for Agerbrugeren, og som saadan overgaaer den endogsaa i visse Henseender Kartoffelen.

Gulerod og Pastinak.

Guleroden og Pastinaken, især den Første, ere vigtige, om ikke de vigtigste Surrogater for Kartofflen. Deres nærende Egenheder, billige Dyrkning, og det, at de trives paa meget ringe Jordbund, gjøre dem til meget vigtige Hjælpemidler saavel for Have- som Agerdyrkeren, thi den første Væxt især afgiver meget Næringsstof for en Families Føde om Vinteren og tillader tillige Kartofflens noksom bekjendte mangfoldige Anvendelse, idet den fornemmelig er tjenlig til Føde for Sviin og Køer; begge, givne til Køer, producere Mælk, der saavel i Dvalitet som Dvquantitet ikke overgaaes ved andet Vinterfoder, og Smørret bliver af en fin gul Farve, aldeles fri for den ubehagelige Smag, som ellers gjør Smørret af Køer, nærede ved Turnips (Køer), saa ubehageligt for Læffermunde. Overhovedet fedes alt Slags Dvæg ligesaagodt ved Guleroden som ved Kartoffler. Den er en ligesaa værdifuld Føde for Heste som for Føl, og især for saadanne, som ikke skulle bruges til strængt Arbejde, som ogsaa for dem, der fedes til Salg. Betænker man den mangfoldige Anvendelse som kan skee af denne Rodvæxt, kan man ikke andet end undre sig over, at Guleroden ikke dyrkes mere almindeligt paa lette Sand- og Leer-Jorder, hvilke ere særdeles stikede til dens Dyrkning; men Grunden dertil er maaskee, at saavel Gulerodens som Pastinakens Dyrkningsmaade er ikke almindelig bekjendt eller at de, i Sammenligning med Turnips, ansees for at være

vanffelige og koftbare at dyrke. Ja, hvor Bredfaaening er indført, eller hvor man faaer Guleroden og Pastinakken i fribden Jord, der er sammes Dyrkning meget koftbar; men naar de faae god Jordbund og behandles med Kyndighed, faa er der ingen Fodervært, der giver faa gode Renter af Udlæget eller efterlader Jordbunden i faa god mechanift Tilstand for de efterfølgende Værter fom just de; thi faavel den Ene fom den Anden gjennemtrænger Underlaget og har faaledes derpaa fin mechanifte Indflydelse, men de trække tillige deres Næring fra en større Jorddybde end de flefte andre Planter og tillade faaledes Overlaget at famle de frugtbare Stoffer, hvilke udfordres til andre Værter.

Vil man udvælge et Stykke Jord til Gulerod og Pastinak, bør der gives reen Hvedestubjord Fortrin, hvilken behandles paa samme Maade fom til Turnips; men man bør tidlig i Høft og Foraar henvende fin Opmærksomhed derpaa, faa at Jorden i April eller Mai faaer en dyb og god Pløining, der smuldrer Jorden faameget fom ftee kan. Saaes der noget fildigt om Foraaret har det alligevel den Fordeel, at Ukrudtet ikke tager faameget Overhaand, men kan lettere fjernes mellem samme og Sæden, naar Hafften skal anvendes. Nogle anbefale at væde Frøet i et Kar og dernæft at fprede det paa Gulvet i en Ugeftid, indtil det begynder at revne og dernæft at faae det blandet med Sand i Furen, hvilket skal fremfkynde Værten; dog kan det maaftee være til Skade naar der følger tørt Veir efter Saaeningen. Bruger man tørt Frø, bør det forft guides godt mod hinanden for at faae de smaa buffede Dele af

og dernæst saaes blandet i Træs eller Træful-Affe. Sidstnævnte er især, paa Grund af at det opsluger al Fugtighed, fundet at være særdeles skiftet til at fremme Frøets Spiren og Vært; der bør være 10 à 15 Tommer mellem hver Råd, nogle Tommer meer, naar man bruger den belgiske Gulerod, der har en større Top end den almindelige røde Carrot; desuden udfordres der altid større Plads, jo bedre Jordbunden er. Den belgiske Carrot har isvrigt tillige det Fortrin, at den voxer hurtigere og kan saaledes lettere end de andre Slags skjælnes fra Ukrudet. Gulerodder og Pastinacker dyrkes paa samme Maade; Gulerodder vise sig sjældent over Mulden førend 20 Dage efter Saaeningen og vore meget langsomt i Begyndelsen; Pastinacken har bredere Blade end Guleroden og voxer hurtigere i de første Uger; dens nærende Egenskaber ere utvivlsomme; dog kan dens Bægt pr. Acre ikke maale sig med Gulerodens, selv om denne er saaet paa let og ringe Jord, hvor den trives ypperligt. Saasnart man imidlertid kan skjælnes Planterne, bør Hafften anvendes til Eugning mellem Raderne, og denne Hafning, hvortil bedst bruges Hestehafften, hyppig gjentages, forudsat at Saaeningen er steet med saadan Nøiagtighed, at man kan komme mellem Raderne saavel som Planterne selv, uden at skade de Bedste af disse. Overhovedet er det en væsentlig anbefaling for denne Fodersort, at man, uden Hensyn til Nyttens af samme, fordeler ved dens Dyrkning paa en Avlsgaard Arbeidet mere regelmæssigt mellem Heste og Folk og gjør selve Avlsbrugeren mindre afhængig af det ugunstige Veirligs Indflydelse; thi det